

การออกแบบแหล่งท่องเที่ยวที่ครอบคลุม: การประยุกต์ใช้แนวคิดการออกแบบเพื่อ ทุกคน (Universal Design) ในการจัดการการท่องเที่ยวไทย

DESIGNING INCLUSIVE DESTINATIONS: UNIVERSAL DESIGN APPLICATIONS IN THAI TOURISM MANAGEMENT

ณัฐวุฒิ รอดพันธุ์¹

Natthiwut Rodphan

Received November 11, 2025

Revised December 27, 2025

Accepted February 20, 2026

บทคัดย่อ

บทความวิชาการนี้มุ่งอธิบายและสังเคราะห์แนวทางการออกแบบแหล่งท่องเที่ยวที่ครอบคลุม โดยประยุกต์ใช้แนวคิดการออกแบบเพื่อทุกคน เพื่อยกระดับการท่องเที่ยวแบบครอบคลุมในบริบทไทย ภายใต้ฉากทัศน์ที่การท่องเที่ยวเป็นกลไกขับเคลื่อนเศรษฐกิจและสังคม อย่างไรก็ตาม ยังปรากฏช่องว่างองค์ความรู้ที่สำคัญ คือ การขาดกรอบวิเคราะห์เชิงระบบในการบูรณาการการออกแบบเพื่อทุกคนเข้ากับการจัดการแหล่งท่องเที่ยว โดยเฉพาะในแหล่งท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมและธรรมชาติที่มีข้อจำกัดด้านโครงสร้างและการอนุรักษ์ บทความนี้ใช้การทบทวนวรรณกรรมเชิงบูรณาการและการสังเคราะห์เชิงเปรียบเทียบ เพื่อชี้ให้เห็นความสำคัญของการเข้าถึงสำหรับประชากรทุกกลุ่ม พร้อมทั้งสะท้อนความท้าทายของประเทศไทย เช่น ช่องว่างการเข้าถึง ความไม่สอดคล้องของมาตรฐานการออกแบบ และการขาดข้อมูลการเข้าถึงที่ชัดเจนและตรวจสอบได้ ผลการสังเคราะห์ชี้ว่า การบรรลุการท่องเที่ยวที่ครอบคลุมจำเป็นต้องขับเคลื่อนแบบทั้งระบบ ครอบคลุมโครงสร้างพื้นฐานทางกายภาพ การออกแบบบริการและดิจิทัล การกำกับมาตรฐานและการประเมินผล การพัฒนาศักยภาพบุคลากร การสื่อสารข้อมูลการเข้าถึงที่ชัดเจน และการมีส่วนร่วมของชุมชนและผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย ทั้งนี้ ผลการสังเคราะห์ดังกล่าวชี้ว่า การบูรณาการแนวคิดการออกแบบเพื่อทุกคนเข้ากับการจัดการแหล่งท่องเที่ยวของประเทศไทย จำเป็นต้องอาศัยการเชื่อมโยงเชิงนโยบายระหว่างหน่วยงานด้านการท่องเที่ยว การคมนาคม และการพัฒนาเมือง เพื่อให้เกิดการขับเคลื่อนการท่องเที่ยวแบบครอบคลุมอย่างเป็นรูปธรรม ข้อเสนอเชิงนโยบายประกอบด้วย มาตรฐานการเข้าถึงที่วัดผลได้ ความร่วมมือข้ามภาคส่วน การพัฒนาศักยภาพบุคลากร และแพลตฟอร์มข้อมูลแบบเปิด ซึ่งงานวิชาการด้านการท่องเที่ยวไทยยังขาดการเชื่อมโยงอย่างเป็นระบบ แนวทางนี้ชี้ทิศทางการจัดการการท่องเที่ยวไทยในอนาคต กำหนดคุณค่าของแหล่งท่องเที่ยว และสนับสนุนการพัฒนาจุดหมายปลายทางที่ทุกกลุ่มเข้าถึงได้

คำสำคัญ: การออกแบบเพื่อทุกคน การท่องเที่ยวที่ครอบคลุม การเข้าถึง แหล่งท่องเที่ยว การจัดการการท่องเที่ยว

¹ วิทยาลัยการท่องเที่ยวและอุตสาหกรรมบริการ มหาวิทยาลัยนครพนม อีเมล: mr.natthiwut.rph@gmail.com

College of Tourism and Service Industry, Nakhon Phanom University, Email Address:

mr.natthiwut.rph@gmail.com

Abstract

This academic article aims to explain and synthesize approaches to designing inclusive tourism destinations through the application of Universal Design in order to enhance inclusive tourism within the Thai context, under the scenario in which tourism serves as a key driver of economic and social development. However, a significant knowledge gap remains, namely the lack of a systematic analytical approach to integrating Universal Design into tourism destination management, particularly in cultural and natural attractions that face structural and conservation constraints. The study employs an integrative literature review and comparative synthesis to highlight the importance of accessibility for all population groups, while also reflecting key challenges in Thailand, such as accessibility gaps, inconsistencies in design standards, and the lack of clear and verifiable accessibility information. The synthesis indicates that achieving inclusive tourism requires a whole-system approach encompassing physical infrastructure, service and digital design, standards governance and evaluation, capacity building of personnel, clear communication of accessibility information, and the participation of communities and stakeholders. Furthermore, the findings suggest that integrating Universal Design into tourism destination management in Thailand necessitates policy coordination among tourism, transport, and urban development agencies to enable the practical advancement of inclusive tourism. Policy recommendations include measurable accessibility standards, cross-sector collaboration, capacity development, and open data platforms, which remain insufficiently connected in existing Thai tourism scholarship. This approach provides direction for future tourism management in Thailand, defines the value of tourism destinations, and supports the development of destinations that are accessible to all groups.

Keywords: Universal design, Inclusive tourism, Accessibility, Tourist destinations, Tourism management

บทนำ

อุตสาหกรรมการท่องเที่ยวของไทยมีบทบาทสำคัญต่อโครงสร้างเศรษฐกิจ โดยรายได้จากการท่องเที่ยวซึ่งเกิดจากกิจกรรมการเดินทางและการพักผ่อน ยังเชื่อมโยงและครอบคลุมไปถึงธุรกิจบริการที่เกี่ยวข้องหลายด้าน เช่น ระบบขนส่ง การเดินทาง ภัตตาคารและร้านอาหาร โรงแรมและที่พัก ตลอดจนธุรกิจการค้า ร้านค้าปลีก และศูนย์การค้า การขยายตัวของอุตสาหกรรมท่องเที่ยวจึงสร้างรายได้โดยตรงเข้าสู่ประเทศ และเป็นการกระตุ้นทางเศรษฐกิจที่ส่งผลไปยังห่วงโซ่มูลค่า (Value chain) ที่เกี่ยวข้องทั้งหมด ในปี 2567 ประเทศไทยมีรายได้จากการท่องเที่ยวรวมประมาณ 2.62 ล้านล้านบาท โดยมาจากนักท่องเที่ยวต่างชาติราว 35.54 ล้านคน สร้างรายได้ประมาณ 1.67 ล้านล้านบาท และนักท่องเที่ยวชาวไทยกว่า 198.69 ล้านคน-ครั้ง สร้างรายได้ราว 9.5 แสนล้านบาท ซึ่งนักท่องเที่ยวทั้งชาวไทยและชาวต่างชาติเป็นผู้ใช้บริการหลักที่ทำให้ระบบธุรกิจเหล่านี้ขับเคลื่อนต่อไปได้อย่างต่อเนื่อง (กรุงเทพธุรกิจ, 2568; Thestandard, 2568) อย่างไรก็ตาม แม้การท่องเที่ยวจะเติบโตอย่างต่อเนื่อง แต่การกระจายโอกาสในการเข้าถึงแหล่งท่องเที่ยวกลับยังไม่ครอบคลุมทุกกลุ่มประชากร โดยเฉพาะผู้สูงอายุและผู้พิการ ซึ่งสะท้อนให้เห็นถึงช่องว่างด้านการเข้าถึง (Accessibility gap) ในระบบการท่องเที่ยวของไทย

การท่องเที่ยวเป็นกิจกรรมที่สร้างคุณค่าแก่สังคม เนื่องจากเปิดโอกาสให้นักท่องเที่ยวทุกกลุ่มสามารถมีส่วนร่วมได้อย่างเท่าเทียม ไม่ว่าจะเป็นเด็ก วัยรุ่น คนวัยทำงาน ผู้สูงอายุ หญิงมีครรภ์ หรือผู้พิการ การท่องเที่ยวไม่ได้เป็นกิจกรรมเพื่อการพักผ่อนอย่างเดียว แต่ยังสร้างการเรียนรู้ การเสริมสร้างสุขภาพกายและใจ รวมถึงการสร้างความสัมพันธ์ทางสังคม กิจกรรมการเดินทางสามารถปรับเปลี่ยนให้สอดคล้องกับความสนใจและความต้องการเฉพาะ

บุคคล อาทิ การท่องเที่ยวเชิงนันทนาการ การท่องเที่ยวเชิงการศึกษา หรือการเข้าร่วมกิจกรรมพิเศษที่มีลักษณะเฉพาะ แต่ในทางปฏิบัติ การออกแบบแหล่งท่องเที่ยวจำนวนมากยังคงยึดตามผู้ใช้งานทั่วไปเป็นหลัก ส่งผลให้บางกลุ่มไม่สามารถเข้าถึงหรือใช้ประโยชน์จากแหล่งท่องเที่ยวได้อย่างเต็มศักยภาพ

นักท่องเที่ยวผู้สูงอายุส่วนใหญ่นิยมการท่องเที่ยวพักผ่อนคลายที่เน้นการเรียนรู้ การซึมซับบรรยากาศ และประสบการณ์ทางอารมณ์มากกว่าความตื่นเต้น จึงให้ความสำคัญกับคุณลักษณะของแหล่งท่องเที่ยวด้านความสงบ ปลอดภัย และความสะดวกในการเข้าถึง (Lin et al., 2021) อย่างไรก็ตาม แหล่งท่องเที่ยวสำคัญของไทยหลายแห่งยังมีข้อจำกัดด้านโครงสร้างพื้นฐาน เช่น ทางเดินต่างระดับ บันไดจำนวนมาก ทางลาดไม่ได้มาตรฐาน และพื้นที่พักผ่อนไม่เพียงพอ ส่งผลต่อความปลอดภัยและการเข้าถึงของผู้สูงอายุ ขณะเดียวกัน สิ่งอำนวยความสะดวกในโรงแรมตามหลักการออกแบบเพื่อทุกคนควรคำนึงถึงความยืดหยุ่น ปลอดภัย และขนาดพื้นที่ที่เหมาะสม เช่น ราวจับ ประตูกว้าง และพื้นผิวเตื่อมน ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยที่ชี้ว่าความปลอดภัยและการออกแบบตามศาสตร์เป็นปัจจัยสำคัญในการเลือกใช้บริการของผู้สูงอายุ (ชฎิล มาตรา, 2562; Losada et al., 2017) แต่ในทางปฏิบัติยังพบช่องว่างระหว่างหลักการออกแบบกับการใช้งานจริง ข้อจำกัดดังกล่าวส่งผลต่อความสามารถในการแข่งขันและภาพลักษณ์การท่องเที่ยวไทยในระยะยาว เมื่อการท่องเที่ยวแบบครอบคลุมกลายเป็นมาตรฐานสำคัญในระดับสากล

ในขณะเดียวกัน นักท่องเที่ยวผู้พิการมีความต้องการประสบการณ์การท่องเที่ยวที่ไม่แตกต่างจากกลุ่มอื่น ๆ ที่จะได้พบกับความท้าทาย การเรียนรู้ที่จะช่วยเหลือกันและกัน และการเปิดรับสังคมภายนอก การเดินทางท่องเที่ยวจึงช่วยก่อให้เกิดความสุข ลดความเครียด และยกระดับคุณภาพชีวิต (Moon et al., 2022) อย่างไรก็ตาม นักท่องเที่ยวผู้พิการประสบปัญหาในการเข้าถึงบริการท่องเที่ยว ได้แก่ การขาดสิ่งอำนวยความสะดวกที่เหมาะสมและได้มาตรฐาน ปัญหาด้านการออกแบบเพื่อทุกคนซึ่งไม่รองรับผู้ใช้รถเข็นหรือผู้ที่มีข้อจำกัดทางร่างกาย รวมถึงระบบขนส่งสาธารณะที่ยังไม่เอื้อต่อการใช้งาน ตัวอย่างเช่น แหล่งท่องเที่ยวบางแห่งไม่มีทางลาดสำหรับรถเข็น ไม่มีห้องน้ำที่ออกแบบสำหรับผู้พิการ หรือขาดระบบป้ายสัญลักษณ์และข้อมูลที่เข้าใจง่าย ส่งผลให้ผู้พิการไม่สามารถเข้าถึงพื้นที่ท่องเที่ยวได้อย่างเท่าเทียม นอกจากนี้ทัศนคติในเชิงลบของสังคมที่มักมองว่าผู้สูงอายุและผู้พิการเป็นภาระ ทำให้ถูกจำกัดพื้นที่และโอกาสในการเข้าร่วมกิจกรรมการท่องเที่ยวอย่างไม่เป็นธรรม ซึ่งสะท้อนให้เห็นถึงช่องว่างด้านการเข้าถึงในเชิงกายภาพและเชิงสังคมที่ยังคงดำรงอยู่

ดังนั้น บทบาทวิชาการนี้เป็นการศึกษาเชิงคุณภาพ โดยใช้ระเบียบวิธีการศึกษาแบบการทบทวนวรรณกรรมเชิงบูรณาการและการวิเคราะห์เชิงเปรียบเทียบ มีวัตถุประสงค์เพื่อวิเคราะห์แนวคิดการออกแบบเพื่อทุกคน และการท่องเที่ยวแบบครอบคลุมในฐานะแนวคิดเชิงนโยบายที่มุ่งลดความเหลื่อมล้ำด้านการเข้าถึงและส่งเสริมความเสมอภาคในการใช้ประโยชน์จากแหล่งท่องเที่ยว พร้อมทั้งสังเคราะห์แนวทางการจัดการแหล่งท่องเที่ยวที่บูรณาการหลักการดังกล่าว เพื่อเสนอแนวทางเชิงการจัดการและข้อเสนอเชิงนโยบายที่เหมาะสมต่อการพัฒนาการท่องเที่ยวไทยในบริบทปัจจุบัน

ทบทวนวรรณกรรม

แนวคิดการออกแบบเพื่อทุกคน (Universal design, UD)

แนวคิดเรื่อง “การออกแบบเพื่อทุกคน” เริ่มต้นขึ้นในประเทศสหรัฐอเมริกา ซึ่งเป็นผลจากจำนวนผู้พิการที่เพิ่มขึ้นเรื่อย ๆ และสภาพสิ่งแวดล้อมทางกายภาพ รวมถึงสิ่งของเครื่องใช้ต่าง ๆ ที่ไม่เอื้อต่อการใช้ชีวิตประจำวันของบุคคลกลุ่มนี้ เพื่อแก้ไขปัญหาดังกล่าว รัฐบาลสหรัฐฯ ได้ออกกฎหมายคนพิการ หรือ The American Disabilities Act (ADA) ค.ศ. 1990 ซึ่งมีเป้าหมายเพื่อแก้ไขปัญหาและอุปสรรคในการใช้ชีวิตของผู้พิการและรับรองสิทธิขั้นพื้นฐานให้มีความเสมอภาคกับบุคคลทั่วไป แม้ว่ากฎหมายฉบับนี้จะไม่สามารถครอบคลุมไปถึงสินค้าหรือบริการทุกประเภท แต่เป็นจุดเปลี่ยนสำคัญที่กระตุ้นให้เกิดการออกแบบสิ่งอำนวยความสะดวกสำหรับผู้พิการ

ผู้ริเริ่มแนวคิดนี้คือ Ronald L. Mace ศาสตราจารย์จากมหาวิทยาลัยนอร์ทแคโรไลนา ซึ่งเป็นผู้พิการที่ได้ทดลองปรับปรุงและดัดแปลงสิ่งของเครื่องใช้ส่วนตัวของตนเองเพื่อให้ใช้งานได้สะดวกขึ้น จากประสบการณ์ดังกล่าว เขาได้พัฒนาต่อยอดแนวคิดการออกแบบเพื่อผู้พิการ จนกลายมาเป็นการออกแบบที่ทุกคนในสังคมสามารถใช้ร่วมกันได้อย่างเท่าเทียม โดยยึดหลักความเสมอภาค (Equity) และการลดความแตกต่างระหว่างบุคคลในสังคม ต่อมา องค์การสหประชาชาติได้ผลักดันแนวคิดการออกแบบเพื่อทุกคนให้เป็นวาระสากล ภายใต้โครงการ Promotion of non-handicapping physical environment for disabled persons โดยมุ่งเน้นการสร้างสิ่งแวดล้อม อาคาร และสถานที่สาธารณะให้สามารถรองรับการใช้งานของทุกคนอย่างเท่าเทียม โดยไม่จำเป็นต้องออกแบบเพิ่มเติมหรือดัดแปลงเป็นพิเศษเพื่อบุคคลกลุ่มใดกลุ่มหนึ่ง

หลักการออกแบบเพื่อทุกคนจำนวน 7 ประการเป็นแนวคิดที่มุ่งสร้างสภาพแวดล้อมที่เปิดโอกาสให้ทุกคนสามารถเข้าถึงและใช้งานได้อย่างเท่าเทียม โดยไม่ถูกจำกัดด้วยอายุ เพศ หรือข้อจำกัดทางร่างกาย (World Tourism Organization, 2016) อย่างไรก็ตาม เมื่อพิจารณาในบริบทแหล่งท่องเที่ยวไทย หลักการทั้ง 7 ประการยังถูกกล่าวถึงในเชิงแนวคิดมากกว่าการใช้เป็น “กรอบวิเคราะห์” เพื่อชี้ช่องว่างการเข้าถึง (Accessibility gap) ที่เกิดขึ้นจริง เช่น เส้นทางที่มีบันไดจำนวนมาก ทางเดินต่างระดับ พื้นลื่น พื้นกรวด ห้องน้ำไม่รองรับรถเข็น ป้ายสื่อสารไม่ชัดเจน และข้อมูลการเข้าถึงที่ไม่ถูกแจ้งล่วงหน้า ทำให้ผู้สูงอายุและผู้พิการเข้าถึงพื้นที่ท่องเที่ยวได้ไม่เท่าเทียม

1. ความเสมอภาคในการใช้ (Equitable use) การออกแบบเพื่อการใช้งานของทุกคนอย่างเท่าเทียม โดยไม่แบ่งแยกหรือกีดกันผู้ใช้กลุ่มใดกลุ่มหนึ่ง ผลลัพธ์หรือบริการควรเป็นประโยชน์และสามารถเข้าถึงได้ทั้งผู้ที่มีความสามารถแตกต่างกัน รวมถึงการจัดให้มีสิทธิด้านความเป็นส่วนตัว ความปลอดภัย และความมั่นคงอย่างเท่าเทียมในแหล่งท่องเที่ยวของไทย หลักนี้สามารถใช้วิเคราะห์ได้ว่าเส้นทางหลัก และจุดบริการหลัก ใช้ได้เท่าเทียมหรือไม่ เช่น หากผู้ใช้รถเข็นต้องอ้อมไปทางหลังอาคาร หรือจำเป็นต้องขอความช่วยเหลือทุกขั้นตอน จะพบว่าการเข้าถึงยังไม่เสมอภาค และยังเกิดการแยกผู้ใช้โดยนัย แม้จะมีทางเลือกให้เข้าพื้นที่ได้ก็ตาม

2. ความยืดหยุ่นในการใช้ (Flexibility in use) การออกแบบเพื่อรองรับความแตกต่างของความชอบ ความถนัด และความสามารถของผู้ใช้ เช่น มีหลายวิธีในการใช้งาน สามารถใช้ได้ทั้งมือซ้ายและมือขวา ช่วยเพิ่มความแม่นยำในการใช้งาน และสามารถปรับตามจังหวะหรือความเร็วของผู้ใช้ได้ เมื่อนำมาใช้ในบริบทแหล่งท่องเที่ยวไทย สามารถวิเคราะห์ได้จากตัวเลือกการเข้าชมและการใช้บริการ เช่น มีช่องซื้อตั๋วทั้งแบบยืนและแบบนั่ง มีทางเลือกการเข้าชมระยะสั้นสำหรับผู้สูงอายุ มีบริการรถพาเที่ยว/ จุดพักเป็นช่วง หรือมีระบบจองล่วงหน้าเพื่อลดเวลารอคิว หากไม่มีทางเลือกเหล่านี้จะทำให้ผู้สูงอายุและผู้พิการใช้บริการได้จำกัด แม้สถานที่จะเปิดให้เข้าชมก็ตาม

3. ความง่ายและชัดเจนในการใช้งาน (Simple and intuitive use) การใช้งานควรเข้าใจง่าย โดยไม่ขึ้นกับประสบการณ์ ระดับความรู้ ทักษะภาษา ลดความซับซ้อนที่ไม่จำเป็น จัดลำดับข้อมูลตามความสำคัญ ที่ตรงกับพฤติกรรมการใช้งานของผู้ใช้ พร้อมทั้งให้คำแนะนำที่เหมาะสมก่อนและหลังการใช้งาน สำหรับแหล่งท่องเที่ยวไทย หลักนี้ใช้วิเคราะห์ความชัดเจนของ “ระบบนำทาง” และ “ขั้นตอนบริการ” ได้โดยตรง เช่น ป้ายบอกทางไปห้องน้ำ ผู้พิการ/ ทางลาดมีชัดหรือไม่ เส้นทางแนะนำสำหรับผู้สูงอายุมีหรือไม่ ขั้นตอนซื้อตั๋ว-เข้าชม-รับบริการมีความซับซ้อนจนต้องฟังเจ้าหน้าที่ตลอดหรือไม่ หากผู้ใช้ที่ไม่ถนัดเทคโนโลยีหรืออ่านช้าไม่สามารถเข้าใจได้ทันที จะสะท้อนว่าการออกแบบยังไม่เป็นมิตรต่อทุกคน

4. ข้อมูลที่สื่อสารได้ชัดเจน (Perceptible information) การออกแบบช่วยให้ผู้ใช้เข้าใจข้อมูลได้อย่างชัดเจน โดยมีการนำเสนอในรูปแบบที่แตกต่างกันไป เช่น ภาพ เสียง ตัวอักษร หรือสัมผัส เพื่อความเข้าใจที่ดียิ่งขึ้น ข้อมูลสำคัญต้องอ่านง่ายและชัดเจน และสามารถใช้งานร่วมกับเทคโนโลยีหรืออุปกรณ์เสริมของผู้พิการได้ ในบริบทแหล่งท่องเที่ยวไทย ประเด็นสำคัญคือ “ข้อมูลการเข้าถึงก่อนเดินทาง” มักไม่ครบถ้วน เช่น ไม่ระบุระดับความชันของทางลาด สภาพพื้นทางเดิน จำนวนขั้นบันได ระยะทางเดิน จุดพัก ห้องน้ำรองรับรถเข็น หรือสิ่งอำนวยความสะดวก

สำหรับผู้พิการทางการมองเห็น ทำให้ผู้ใช้งานแผนไม่ได้และเกิดความเสียหายงาน หลักนี้จึงควรถูกใช้เป็นเกณฑ์ประเมินทั้งป้ายภายในพื้นที่และข้อมูลบนเว็บไซต์/ เพจของแหล่งท่องเที่ยว

5. การรองรับความผิดพลาด (Tolerance for error) การออกแบบควรช่วยให้ผู้ใช้งานได้ถูกต้องและปลอดภัยมากขึ้น เช่น จัดวางองค์ประกอบเพื่อลดอันตราย มีการเตือนล่วงหน้า มีระบบป้องกันหรือลดผลเสียจากความผิดพลาด และป้องกันความผิดพลาดที่เกิดจากการกระทำโดยไม่ตั้งใจ สำหรับแหล่งท่องเที่ยวไทย หลักนี้สัมพันธ์กับ “ความปลอดภัยเชิงออกแบบ” ที่พบเป็นช่องว่างบ่อย เช่น พื้นลื่นโดยไม่มีวัสดุกันลื่น ทางเดินต่างระดับที่ไม่มีแถบเตือน ราวจับไม่ต่อเนื่อง แสงสว่างไม่เพียงพอ หรือจุดชมวิวไม่มีราวกันตก ซึ่งเพิ่มความเสี่ยงต่อการหกล้มของผู้สูงอายุและผู้ที่ไม่เท่า การวิเคราะห์ตามหลักนี้จึงช่วยชี้จุดเสี่ยงและจัดลำดับความสำคัญในการปรับปรุงได้

6. การใช้แรงน้อย (Low physical effort) การใช้งานควรสะดวกสบาย ใช้แรงน้อย และไม่ทำให้เกิดความเหนื่อยล้า เมื่อนำมาใช้กับแหล่งท่องเที่ยวไทย จะสะท้อนผ่านระยะทางเดิน ความต่อเนื่องของทางเรียบ จำนวนจุดพัก รมเงา และการจัดบริการลดแรง เช่น รถรับส่งภายในพื้นที่ หรือพื้นที่นั่งพักที่เพียงพอ โดยเฉพาะแหล่งท่องเที่ยวกลางแจ้งที่อากาศร้อน หากผู้สูงอายุ “ต้องใช้แรงมากเกินไปกว่าจะถึงจุดสำคัญ” ย่อมเป็นสัญญาณว่าการเข้าถึงยังไม่เกิดขึ้นจริงในทางปฏิบัติ

7. ขนาดและพื้นที่สำหรับการเข้าถึงและใช้งาน (Size and space for approach and use) ควรจัดให้มีพื้นที่และขนาดที่เหมาะสมต่อการเข้าถึง การเอื้อม การหยิบจับ และการใช้งาน เช่น มีมุมมองที่ชัดเจนต่อองค์ประกอบสำคัญทั้งในที่นั่งหรือยืน มีระยะที่สะดวกสำหรับผู้ใช้งานทุกรูปแบบ รองรับความแตกต่างของขนาดมือและการจับ รวมถึงมีพื้นที่เพียงพอสำหรับใช้อุปกรณ์ช่วยเหลือหรือมีผู้คอยช่วยเหลือ ในแหล่งท่องเที่ยวไทย หลักนี้มักเป็นข้อจำกัดที่ทำให้ “เข้าถึงได้แต่ใช้งานไม่ได้” เช่น ทางเดินแคบจนรถเข็นสวนกันไม่ได้ ห้องน้ำไม่มีพื้นที่หมุนตัว จุดจำหน่ายบัตร/เคาน์เตอร์สูงเกินไป ประตูแคบ หรือจุดชมวิวไม่มีพื้นที่สำหรับทำนั่ง ทำให้การเข้าถึงกลายเป็นเพียงเชิงสัญลักษณ์ ดังนั้นการวิเคราะห์ควรชี้ให้เห็นว่า “พื้นที่ขั้นต่ำ” ในจุดบริการหลักเพียงพอต่อการใช้งานจริงหรือไม่

สรณัทธร อนุมัติราชกิจ (2560) ได้อธิบายและจำแนกแนวทางการออกแบบเพื่อทุกคนออกเป็น 3 ประการ ดังนี้

1. การออกแบบเพื่อทุกคน คือ การสร้างสรรค์ผลิตภัณฑ์และสิ่งแวดล้อมที่ทุกคนสามารถใช้ประโยชน์ได้มากที่สุด โดยไม่จำกัดเพศ วัย หรือสภาพร่างกาย และไม่จำเป็นต้องมีการออกแบบเพิ่มเติมเป็นกรณีพิเศษ

2. การออกแบบเพื่อสังคมส่วนรวม หรือการออกแบบเพื่อการใช้งานของทุกกลุ่มในสังคม หมายถึงการจัดการสิ่งแวดล้อมและสถานที่ต่าง ๆ เพื่อเปิดโอกาสให้ทุกคนสามารถเข้าถึงและใช้ประโยชน์ได้เต็มที่อย่างเท่าเทียม โดยไม่ต้องมีข้อยกเว้นหรือการดัดแปลงเฉพาะบุคคล

3. สิ่งอำนวยความสะดวกสำหรับผู้พิการและผู้สูงอายุ หมายถึง ส่วนประกอบของอาคารหรืออุปกรณ์ต่าง ๆ ที่ออกแบบเพื่อติดตั้งทั้งภายในและภายนอกอาคาร เพื่อสนับสนุนการใช้งานของผู้ที่มีข้อจำกัดทางร่างกาย เช่น ผู้พิการหรือผู้สูงอายุ ให้สามารถดำเนินชีวิตได้อย่างสะดวกและปลอดภัย

แนวทางการออกแบบเพื่อทุกคนเป็นประโยชน์ต่อผู้สูงอายุ ผู้พิการ และทุกคนในสังคม การออกแบบลักษณะนี้ยึดคนเป็นศูนย์กลาง (Human-centered design) โดยคำนึงถึงความสะดวกในการใช้งาน ความเป็นมิตรต่อผู้ใช้ พร้อมทั้งเคารพในสิทธิมนุษยชน ศักดิ์ศรี และความเป็นส่วนตัวของแต่ละบุคคล

ระดับของความยากง่ายในการใช้ผลิตภัณฑ์ บริการ หรือสิ่งแวดล้อมมีความแตกต่างกันไปตามความสามารถและข้อจำกัดของผู้ใช้ ซึ่งสามารถจัดลำดับความยากง่ายของการใช้งานได้ตั้งแต่ผู้ที่ใช้งานได้โดยไม่มีอุปสรรค ไปจนถึงผู้ที่ไม่สามารถใช้งานได้เลย (World Health Organization, 2015)

1. กลุ่มที่ไม่มีปัญหาสำคัญในการใช้งาน แต่ก็ได้รับประโยชน์จากการออกแบบที่ดี ใช้งานง่าย และเข้าถึงได้

2. กลุ่มที่มีอุปสรรคเล็กน้อยในการใช้งานคุณลักษณะต่าง ๆ

3. กลุ่มที่มีความยากลำบากในการใช้งานบางส่วน
4. กลุ่มที่พบความลำบากกับการใช้งานเกือบทั้งหมด
5. กลุ่มที่ไม่สามารถใช้ผลิตภัณฑ์ บริการ หรือสิ่งแวดล้อมนั้นได้เลย

การออกแบบที่ตอบสนองความต้องการของทุกกลุ่มช่วยสร้างคุณค่าในระดับปัจเจกบุคคล และส่งผลเชิงบวกต่อสังคมและภาคธุรกิจโดยรวม เนื่องจากเอื้อให้ทุกคนสามารถดำเนินชีวิตได้อย่างเป็นอิสระ ภายใต้แนวคิดที่ยอมรับความแตกต่างของความสามารถว่าเป็นเรื่องปกติของสังคม โดยไม่จำเป็นต้องแยกผู้ใช้ออกเป็นกลุ่มเฉพาะ (World Health Organization, 2022) โดยเฉพาะอย่างยิ่งในยุคเทคโนโลยีปัจจุบัน ที่การเข้าร่วมกิจกรรมทางสังคมต้องอาศัยทักษะด้านดิจิทัล ผู้ที่ไม่สามารถปรับตัวเข้ากับเทคโนโลยีอาจมีโอกาสร่วมกิจกรรมของสังคมน้อยลง เพื่อไม่ให้เกิดปัญหาดังกล่าวขึ้น ระบบ สถานที่ และอาคารต่าง ๆ ควรถูกออกแบบโดยยึดผู้ใช้เป็นศูนย์กลาง การจัดการออกแบบเพื่อทุกคนจึงเป็นแนวทางที่ช่วยส่งเสริมความเสมอภาค ทำให้การดำเนินชีวิตง่ายขึ้น ปลอดภัยขึ้น และเปิดโอกาสให้ทุกคนสามารถปรับตัวเข้ากับเทคโนโลยีและเข้าร่วมกิจกรรมทางสังคมได้อย่างเต็มที่

กล่าวโดยสรุป การออกแบบเพื่อทุกคน คือแนวคิดที่มีคุณค่าเชิงมนุษยธรรมและเชิงเศรษฐกิจ เพราะช่วยให้ผู้สูงอายุและผู้พิการสามารถใช้ชีวิตได้อย่างอิสระ เป็นการส่งเสริมความเสมอภาคทางสังคม และขยายฐานผู้ใช้ในเชิงธุรกิจ อย่างไรก็ตาม ความสำเร็จของการออกแบบเพื่อทุกคนไม่ได้อยู่ที่หลักการ แต่อยู่ที่เจตจำนงของรัฐบาล สังคม และภาคธุรกิจ กล่าวคือ รัฐบาลกำหนดมาตรฐานที่ชัดเจน สังคมปรับเปลี่ยนทัศนคติไปสู่ความเท่าเทียม และภาคธุรกิจตระหนักถึงโอกาสทางเศรษฐกิจที่จะร่วมกันขับเคลื่อนให้การออกแบบนี้เกิดขึ้นจริง

การท่องเที่ยวแบบครอบคลุม (Inclusive tourism)

การท่องเที่ยวที่ครอบคลุม หมายถึง การจัดการการท่องเที่ยวที่เปิดโอกาสให้ทุกคนเข้าถึงและมีส่วนร่วมได้ โดยไม่ว่าจะเป็นด้านร่างกาย เพศ อายุ วัฒนธรรม หรือสถานะทางเศรษฐกิจ (Scheyvens & Biddulph, 2018) แนวคิดนี้แสดงให้เห็นถึงความเสมอภาคทางสังคม และสิทธิพลเมืองและการพัฒนาที่ยั่งยืน เพราะการเปิดโอกาสให้ทุกคนมีส่วนร่วมในประสบการณ์ท่องเที่ยวเป็นการสร้างสังคมที่เป็นธรรมและลดการกีดกัน (Exclusion) ที่เกิดขึ้นในอดีต เช่น การที่ผู้พิการถูกจำกัดสิทธิในการเข้าถึงสถานที่ท่องเที่ยวทางประวัติศาสตร์ หรือผู้มีรายได้น้อยไม่สามารถเข้าร่วมกิจกรรมการท่องเที่ยวได้ การท่องเที่ยวที่ครอบคลุมจึงมีนัยสำคัญในเชิงสิทธิมนุษยชน ควบคู่ไปกับการส่งเสริมเศรษฐกิจฐานราก (Pro-poor tourism) อย่างไรก็ตาม ในทางปฏิบัติ การขับเคลื่อนการท่องเที่ยวที่ครอบคลุมมักเผชิญกับข้อถกเถียงสำคัญ โดยเฉพาะในพื้นที่ที่มีคุณค่าทางประวัติศาสตร์และวัฒนธรรม ซึ่งการปรับปรุงสิ่งอำนวยความสะดวกเพื่อการเข้าถึง อาจถูกมองว่าเป็นการกระทบต่อความดั้งเดิม ความศักดิ์สิทธิ์ หรือคุณค่าทางสถาปัตยกรรมของแหล่งมรดกวัฒนธรรม

องค์การการท่องเที่ยวโลกแห่งสหประชาชาติ (UNWTO, 2016) กล่าวถึง การท่องเที่ยวที่ครอบคลุม เป็นปัจจัยสำคัญที่ช่วยให้การท่องเที่ยวขยายโอกาสไปยังกลุ่มประชากรที่แตกต่างกันโดยเฉพาะ ผู้พิการ ผู้สูงอายุ เด็ก และผู้ด้อยโอกาสทางสังคม ซึ่งเป็นกลุ่มที่มักไม่ได้รับความสำคัญในกระบวนการจัดการท่องเที่ยว การสร้างโอกาสให้คนกลุ่มนี้เข้าถึงแหล่งท่องเที่ยว สร้างรายได้ในเชิงเศรษฐกิจ ส่งผลในเชิง ความเป็นธรรมทางสังคมและความรับผิดชอบต่อสังคม (Social responsibility) ตัวอย่างเช่น การสร้างเส้นทางท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมที่มีการปรับพื้นที่สำหรับผู้พิการทางสายตา หรือการจัดกิจกรรมการท่องเที่ยวเชิงธรรมชาติที่สามารถเข้าถึงได้โดยผู้สูงอายุ ซึ่งเป็นการยกระดับคุณภาพชีวิตของกลุ่มเปราะบางในสังคม และยังสอดคล้องกับเป้าหมายการพัฒนาที่ยั่งยืนของสหประชาชาติ แต่ในหลายกรณี การปรับพื้นที่ดังกล่าว โดยเฉพาะในแหล่งโบราณสถาน วัด หรือย่านเมืองเก่า กลับก่อให้เกิดข้อกังวลจากผู้เชี่ยวชาญด้านการอนุรักษ์และชุมชนท้องถิ่น ที่เห็นว่าการติดตั้งทางลาด ราวจับ หรือการปรับระดับพื้นอาจลดทอนคุณค่าเชิงสุนทรียะและความแท้จริง (Authenticity) ของมรดกทางวัฒนธรรม

World Tourism Organization (2021) ได้อธิบายว่าการท่องเที่ยวที่ครอบคลุมประกอบด้วยมิติหลัก 3 ด้าน ได้แก่

1. การเข้าถึง (Accessibility) เป็นการสร้างสิ่งอำนวยความสะดวกทางกายภาพรวมถึงการเข้าถึงข้อมูลข่าวสารที่ชัดเจน เข้าใจง่าย และใช้ได้หลายรูปแบบ เช่น สื่อเสียงสำหรับผู้พิการทางสายตา เว็บไซต์ที่ออกแบบตามมาตรฐาน Web Accessibility Initiative (WAI) และบริการแปลภาษาสำหรับผู้พิการทางการได้ยิน ระบบขนส่งสาธารณะที่เชื่อมโยงถึงกัน (Seamless transport) และการเข้าถึงแหล่งท่องเที่ยวในราคาที่ไม่แพง ในบริบทแหล่งท่องเที่ยวเชิงมรดกของไทย มิติดังกล่าวมักเกิดความตึงเครียดกับเป้าหมายการอนุรักษ์ เนื่องจากข้อจำกัดด้านโครงสร้างทางกายภาพ เช่น บันไดหินเดิม ทางเดินแคบ หรือพื้นที่ระดับ ซึ่งไม่สามารถปรับเปลี่ยนได้โดยง่ายโดยไม่กระทบคุณค่าทางประวัติศาสตร์

2. การมีส่วนร่วม (Participation) เป็นการเปิดโอกาสให้ทุกคน โดยเฉพาะกลุ่มผู้ด้อยโอกาส ได้เข้ามามีบทบาทในกิจกรรมการท่องเที่ยว เช่น การจ้างงานคนพิการเป็นมัคคุเทศก์ท้องถิ่น การให้ผู้สูงอายุถ่ายทอดภูมิปัญญาท้องถิ่นแก่นักท่องเที่ยว หรือการที่เยาวชนจากกลุ่มชาติพันธุ์ได้เข้ามาแสดงศิลปวัฒนธรรมของตนเอง การมีส่วนร่วมนี้จะช่วยเสริมสร้างความภาคภูมิใจ และเป็นการกระจายรายได้ อย่างไรก็ตาม หากการจัดการพื้นที่มรดกเน้นการอนุรักษ์เชิงกายภาพมากเกินไป โดยไม่เปิดพื้นที่ให้กลุ่มเปราะบางเข้ามามีบทบาท อาจทำให้การมีส่วนร่วมถูกจำกัดอยู่เพียงเชิงสัญลักษณ์ และไม่สะท้อนเจตนารมณ์ของการท่องเที่ยวที่ครอบคลุม

3. ความเท่าเทียม (Equity) เป็นการสร้างมาตรฐานการบริการที่ให้นักท่องเที่ยวทุกคนได้รับการปฏิบัติอย่างเท่าเทียม โดยไม่ขึ้นอยู่กับความพิการ เชื้อชาติ ศาสนา หรือเพศสภาพ ซึ่งครอบคลุมทั้งด้านราคา คุณภาพการบริการ และความปลอดภัยในแหล่งท่องเที่ยว นอกจากนี้ยังรวมถึงการกำหนดนโยบายที่คุ้มครองสิทธิของนักท่องเที่ยวกลุ่มเปราะบาง เพื่อให้นักท่องเที่ยวทุกคนสามารถเข้าร่วมกิจกรรมท่องเที่ยวได้อย่างเท่าเทียมกัน ประเด็นท้าทายคือการสร้างสมดุลระหว่างความเท่าเทียมในการเข้าถึงกับข้อจำกัดด้านการอนุรักษ์ ซึ่งหากขาดกรอบนโยบายที่ชัดเจน อาจนำไปสู่การเลือกปฏิบัติโดยปริยาย เช่น การอนุญาตให้เข้าถึงเฉพาะบางพื้นที่ หรือการจำกัดประสบการณ์ของนักท่องเที่ยวบางกลุ่ม

แนวคิดการท่องเที่ยวที่ครอบคลุมได้รับการส่งเสริมโดยยุทธศาสตร์ชาติด้านสังคม และนโยบายด้านการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม เช่น โครงการ “ท่องเที่ยวเพื่อคนทั้งมวล” ที่เกิดขึ้นจากความร่วมมือระหว่างองค์การบริหารการพัฒนาพื้นที่พิเศษเพื่อการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน (องค์การมหาชน) หรือ อพท. การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย (ททท.) และภาคีเครือข่ายต่าง ๆ (องค์การบริหารการพัฒนาพื้นที่พิเศษเพื่อการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน (องค์การมหาชน), 2021) ที่ได้พัฒนาเส้นทางท่องเที่ยวและแหล่งท่องเที่ยวสำคัญให้สามารถรองรับคนพิการและผู้สูงอายุ อย่างไรก็ตาม ปัญหาที่ยังคงมีอยู่ เช่น โครงสร้างพื้นฐานหลายแห่งที่ไม่ได้มาตรฐาน ระบบขนส่งมวลชนที่ไม่เอื้อต่อการเข้าถึง และบุคลากรด้านการบริการที่ยังขาดความรู้ความเข้าใจในการดูแลนักท่องเที่ยวที่มีความต้องการพิเศษ (Fernandes-Ferreira et al., 2020) นอกจากนี้ ยังพบว่าการกำหนดแนวทางการปรับปรุงแหล่งท่องเที่ยวเชิงมรดกของไทยยังขาดการบูรณาการระหว่างหน่วยงานด้านการอนุรักษ์และหน่วยงานด้านการเข้าถึง ส่งผลให้การพัฒนาในบางพื้นที่เกิดความล่าช้า หรือไม่สามารถตอบโจทย์ทั้งสองมิติได้พร้อมกัน

ดังนั้น การสร้างการท่องเที่ยวที่ครอบคลุมจึงควรปรับปรุงโครงสร้างพื้นฐานให้สอดคล้องกับหลักการการออกแบบเพื่อทุกคน และปรับเปลี่ยนทัศนคติของสังคม เพื่อยอมรับความหลากหลายของนักท่องเที่ยว รวมทั้งการฝึกอบรมบุคลากรให้มีทักษะการบริการที่เป็นมิตร และการกำหนดมาตรฐานบริการที่ชัดเจนและครอบคลุมทุกกลุ่มประชากร ควบคู่กับการพัฒนากลไกเชิงนโยบายที่สร้างสมดุลระหว่างการเข้าถึง และการอนุรักษ์มรดกทางวัฒนธรรม โดยมุ่งเน้นการออกแบบที่เคารพคุณค่าดั้งเดิม ขณะเดียวกันก็ไม่ละเมิดสิทธิในการเข้าถึงของกลุ่มเปราะบาง การเปลี่ยนแปลงนี้จะช่วยให้การท่องเที่ยวไทยก้าวสู่การเป็นระบบการท่องเที่ยวที่ช่วยในการสร้างรายได้ สร้างความเสมอภาค และการมีส่วนร่วมในระดับสังคมอย่างแท้จริง

การวิเคราะห์

การจัดการแหล่งท่องเที่ยว

ในการจัดการแหล่งท่องเที่ยวซึ่งให้ความสำคัญกับมาตรฐานสากลด้านการเข้าถึง (Accessibility standards) และการสร้างความร่วมมือหลายฝ่าย (Multi-stakeholder collaboration) เพื่อให้แหล่งท่องเที่ยวสอดคล้องกับความต้องการของผู้ใช้ในแต่ละกลุ่มที่แตกต่างกัน บทความนี้ใช้การทบทวนวรรณกรรมและการวิเคราะห์เชิงเปรียบเทียบเพื่อสังเคราะห์แนวทางการจัดการด้านการเข้าถึง โดยมุ่งระบุทั้งองค์ประกอบและข้อจำกัดเชิงบริบทที่มีผลต่อการนำไปใช้จริง เช่น องค์การการท่องเที่ยวโลก (World Tourism Organization, 2016) ได้กำหนดกรอบ Accessible tourism for all เพื่อเป็นแนวทางให้ประเทศสมาชิกพัฒนาโครงสร้างพื้นฐานและบริการ โดยให้ความสำคัญกับการเข้าถึงทางกายภาพ ข้อมูลดิจิทัล และประสบการณ์ทางสังคม

การจัดการแหล่งท่องเที่ยวในประเทศพัฒนาแล้วจึงได้มีการออกแบบที่เชื่อมโยงกับระบบขนส่งมวลชนแบบไร้รอยต่อ (Seamless mobility) โดยเลือกกรณีประเทศญี่ปุ่น ออสเตรเลีย และสเปนเป็นกรณีศึกษา เนื่องจากมีนโยบายและแนวปฏิบัติด้านการท่องเที่ยวแบบครอบคลุมที่เป็นรูปธรรม และมีบริบทแหล่งท่องเที่ยวเชิงมรดกหรือเมืองท่องเที่ยวที่ใกล้เคียงกับประเทศไทย เช่น ญี่ปุ่นที่บูรณาการระบบรถไฟใต้ดิน รถประจำทาง และสถานที่ท่องเที่ยวเข้าด้วยกันโดยคำนึงถึงผู้พิการและผู้สูงอายุ หรือสเปนที่ใช้โมเดล “Tourism for all” ในเมืองบาร์เซโลนา โดยปรับปรุงโครงสร้างพื้นฐาน เช่น ทางลาด ทางเดินที่กว้างขึ้น และป้ายบอกทางหลายภาษา รวมถึงการให้บริการเชิงดิจิทัลที่ช่วยให้ผู้พิการสามารถวางแผนการเดินทางได้ด้วยตนเอง (Domínguez Vila et al., 2015) ซึ่งมีรายละเอียดดังนี้

ญี่ปุ่น

ประเทศที่มีชื่อเสียงในด้านการจัดการแหล่งท่องเที่ยวเพื่อทุกคน โดยเฉพาะในแนวคิด “Barrier-free tourism” ซึ่งเกิดขึ้นเนื่องจากปัจจัยเชิงโครงสร้างของสังคม เนื่องจากญี่ปุ่นมีประชากรสูงอายุในสัดส่วนที่สูงที่สุดประเทศหนึ่งในโลก การพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวจึงให้ความสำคัญแก่ผู้สูงอายุ ผู้พิการ และครอบครัวที่มีเด็กเล็ก

รัฐบาลญี่ปุ่นได้จัดทำ มาตรการเชิงนโยบายและกฎหมาย ที่บังคับใช้กับสถานที่ท่องเที่ยว โรงแรม และระบบขนส่งสาธารณะ เช่น การออกกฎหมาย *Barrier-free transportation law* ที่กำหนดมาตรฐานด้านทางลาด ลิฟต์ ห้องน้ำ และป้ายสัญลักษณ์ที่เข้าถึงได้ทุกคน นอกจากนี้ กระทรวงที่ดิน โครงสร้างพื้นฐาน และการท่องเที่ยว ได้ส่งเสริมการจัดทำ คู่มือการท่องเที่ยวสำหรับผู้พิการ ซึ่งรวบรวมข้อมูลเส้นทาง สถานที่พัก และกิจกรรมที่รองรับนักท่องเที่ยวกลุ่มนี้ (Ministry of Land, Infrastructure, Transport and Tourism, 2018)

สถานที่ท่องเที่ยวชื่อดัง เช่น วัดเซนโซจิ (โตเกียว) ศาลเจ้าฟูชิมิอินาริ (เกียวโต) และปราสาทโอซาก้า มีการปรับปรุงเพื่อรองรับผู้พิการและผู้สูงอายุ โดยเพิ่มทางลาด ลิฟต์ และระบบคำบรรยายเสียงสำหรับผู้พิการทางสายตา นอกจากนี้ ระบบขนส่งสาธารณะอย่าง รถไฟชินคันเซ็น ยังติดตั้งพื้นที่เฉพาะสำหรับผู้พิการ และมีเจ้าหน้าที่ประจำสถานีคอยช่วยเหลืออย่างเป็นระบบ

ญี่ปุ่นได้นำเทคโนโลยีดิจิทัลเข้ามาสนับสนุนการท่องเที่ยว เช่น แอปพลิเคชันที่บอกเส้นทางการเดินทางแบบ Barrier-free แผนที่ดิจิทัลที่บอกตำแหน่งห้องน้ำสาธารณะสำหรับผู้พิการ และการให้บริการเช่าอุปกรณ์ช่วยเดินทาง (Wheelchair rental services) ซึ่งช่วยเพิ่มความสะดวกสบายแก่นักท่องเที่ยว

ญี่ปุ่นได้พัฒนาการท่องเที่ยวให้ตอบสนองต่อความต้องการของประชากรผู้สูงอายุ และสร้างภาพลักษณ์ของประเทศให้มีความสำคัญกับความเท่าเทียมและคุณภาพชีวิตซึ่งสอดคล้องกับเป้าหมายการพัฒนาที่ยั่งยืน (Public Relations Office of the Government of Japan, 2021)

ออสเตรเลีย

ประเทศผู้นำด้านการพัฒนา การท่องเที่ยวแบบครอบคลุม โดยมีการสร้างกรอบแนวคิดที่เรียกว่า Accessible destination framework ซึ่งเน้นให้เกิดการทำงานร่วมกันของทุกภาคส่วน ได้แก่ รัฐบาล ผู้ประกอบการท่องเที่ยว และชุมชนท้องถิ่น

รัฐบาลกลางและรัฐบาลท้องถิ่นได้กำหนดมาตรการสนับสนุนแนวคิดดังกล่าว เช่น การจัดสรรงบประมาณเพื่อปรับปรุงแหล่งท่องเที่ยวสาธารณะให้มีมาตรฐานด้าน Accessibility การสร้างศูนย์ข้อมูลท่องเที่ยวที่รองรับผู้พิการ และการพัฒนาหลักสูตรฝึกอบรมบุคลากรด้านการบริการเพื่อเพิ่มความเข้าใจเกี่ยวกับความต้องการของที่มีความต้องการเฉพาะ (Tourism Research Australia, 2024)

ออสเตรเลียได้มีการปรับปรุงชายหาด เช่น Bondi beach และ Gold coast ให้มีทางลาดและเก้าอี้ลอยน้ำสำหรับผู้พิการ รวมถึงบริการเจ้าหน้าที่ช่วยเหลือพิเศษ นอกจากนี้ ในอุทยานแห่งชาติ เช่น Kakadu national park และ Uluru-kata tjuta national park ได้จัดทำเส้นทางเดินชมธรรมชาติที่รองรับวีลแชร์ พร้อมทั้งจัดทำป้ายบรรยายหลายภาษาและเสียงสำหรับผู้พิการทางสายตา

ผู้ประกอบการ ภาคธุรกิจโรงแรมและสายการบินในออสเตรเลียได้รับการสนับสนุนแนวคิดดังกล่าว เช่น โรงแรมไนซ์ดีย์และเมลเบิร์นจัดห้องพักที่ออกแบบตามหลักการออกแบบเพื่อทุกคน ขณะที่สายการบิน Qantas และ Virgin Australia พัฒนาระบบการบริการผู้โดยสารที่มีข้อจำกัดทางร่างกายอย่างเป็นระบบ

ความสำเร็จของออสเตรเลียเกิดจากการผสมผสาน นโยบายภาครัฐ การลงทุนโครงสร้างพื้นฐาน และความร่วมมือของภาคธุรกิจ ทำให้ออสเตรเลียกลายเป็นประเทศตัวอย่างอีกประเทศหนึ่งที่สามารถทำให้ Inclusive tourism เป็นจริงทั้งในเชิงเศรษฐกิจและสังคม

สเปน

เมืองบาร์เซโลนา ประเทศสเปน ได้รับการยอมรับว่าเป็นอีกเมืองหนึ่งที่มีการพัฒนา Tourism for all ที่ก้าวหน้าที่สุดในยุโรป โดยได้ลงทุนและปรับปรุงในด้านโครงสร้างพื้นฐานและระบบบริการเพื่อให้นักท่องเที่ยวทุกกลุ่มสามารถเข้าถึงได้ (Domínguez Vila et al., 2015)

ตัวอย่างการดำเนินงาน ได้แก่ การสร้าง ทางลาดและลิฟต์ในสถานที่ท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม เช่น มหาวิหารซากราดา ฟามิลี (Sagrada familia) และสวนสาธารณะปาร์ก เกวย์ (Park güell) รวมถึงการติดตั้งป้ายบอกทางที่ใช้ได้หลายภาษาและสัญลักษณ์สากลเพื่อช่วยเหลือนักท่องเที่ยวจากต่างประเทศ นอกจากนี้ เมืองยังพัฒนาระบบขนส่งสาธารณะเข้าถึงได้ 100% โดยรถบัสและรถไฟใต้ดินทุกสายมีพื้นที่สำหรับวีลแชร์และอุปกรณ์ช่วยเหลือ

จุดเด่นที่สำคัญคือการใช้ เทคโนโลยีดิจิทัล ในเมืองบาร์เซโลนาได้พัฒนาเว็บไซต์และแอปพลิเคชันที่ให้ข้อมูลแหล่งท่องเที่ยวสำหรับผู้พิการทางการเคลื่อนไหว การมองเห็น และการได้ยิน รวมถึงบริการ “Barcelona accessible tourism program” ที่รวบรวมข้อมูลเกี่ยวกับโรงแรม ร้านอาหาร และแหล่งท่องเที่ยวที่เป็นมิตรกับทุกคน

การดำเนินงานดังกล่าวนี้ได้สร้างประโยชน์ต่อผู้พิการและผู้สูงอายุ เพิ่มขีดความสามารถในการแข่งขันของเมืองในฐานะ จุดหมายปลายทางระดับโลกที่ให้ความสำคัญกับความเท่าเทียม ส่งผลให้บาร์เซโลนามีภาพลักษณ์เป็น “เมืองเพื่อทุกคน” (City for all) ที่ดึงดูดนักท่องเที่ยวได้ในทุกกลุ่ม

ไทย

ประเทศไทยอยู่ในระยะเริ่มต้นของการพัฒนา Inclusive tourism แต่มีความพยายามอย่างชัดเจนในการขับเคลื่อนผ่านโครงการ “ท่องเที่ยวเพื่อคนทั้งมวล” ของการท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย (ททท.) ซึ่งเน้นการปรับปรุง

สถานที่ท่องเที่ยวสำคัญ เช่น วัด พระราชวัง และอุทยานแห่งชาติ ให้มีสิ่งอำนวยความสะดวกสำหรับผู้พิการและผู้สูงอายุ

ตัวอย่างเช่น การปรับปรุงวัดพระศรีรัตนศาสดาราม (วัดพระแก้ว) ให้มีทางลาดสำหรับผู้ใช้วีลแชร์ การติดตั้งลิฟต์ในพิพิธภัณฑ์สถานแห่งชาติ และการพัฒนาเส้นทางท่องเที่ยวที่สามารถเข้าถึงได้ เช่น ถนนคนเดินเชียงใหม่และหาดบางแสน นอกจากนี้ โรงแรมขนาดใหญ่ในกรุงเทพฯ และภูเก็ตหลายแห่งได้ออกแบบห้องพักตามมาตรฐานการออกแบบเพื่อทุกคน (Somnuxpong & Wiwatwongwana, 2020)

อย่างไรก็ตาม ประเทศไทยยังมีข้อจำกัดอยู่บ้าง เช่น ระบบขนส่งสาธารณะ (BTS และ MRT) ที่ยังไม่ครอบคลุมทุกพื้นที่ การบังคับใช้กฎหมายที่ไม่เข้มงวด และการขาดการฝึกอบรมบุคลากรด้านการบริการเพื่อรองรับนักท่องเที่ยวที่มีความต้องการพิเศษ ทำให้แม้จะมีความพยายาม แต่ยังไม่สามารถเทียบได้กับประเทศผู้นำในเอเชีย เช่น ญี่ปุ่นหรือสิงคโปร์

โครงการเหล่านี้ช่วยสร้างภาพลักษณ์ที่ดีต่อประเทศไทย และเป็นสัญญาณว่าไทยกำลังก้าวเข้าสู่การพัฒนา Inclusive tourism ที่มีมาตรฐานมากขึ้น เป็นรากฐานที่มีความสำคัญต่อการสร้างความสามารถในการแข่งขันในตลาดการท่องเที่ยวโลกที่ให้ความสำคัญกับความเท่าเทียม (ประกาศ ปาวา ทองสว่าง และ สันติธร ภูริภักดี, 2567)

ดังนั้น การจัดการแหล่งท่องเที่ยวในแต่ละประเทศมีความแตกต่างกันตามบริบททางสังคม เศรษฐกิจ วัฒนธรรม และโครงสร้างเชิงนโยบาย แต่สิ่งที่มีร่วมกันคือความพยายามในการสร้าง การท่องเที่ยวที่ครอบคลุม และการประยุกต์ใช้การออกแบบเพื่อทุกคน เพื่อให้ประชาชนทุกกลุ่มสามารถเข้าถึงแหล่งท่องเที่ยวได้อย่างเท่าเทียม

เพื่อให้เห็นภาพรวมที่ชัดเจน สามารถสรุปเปรียบเทียบมาตรการ ผลลัพธ์ และความท้าทายของแต่ละประเทศได้ดังตารางต่อไปนี้

ตารางที่ 1

การเปรียบเทียบการจัดการแหล่งท่องเที่ยว

ประเทศ	มาตรการ (Policies/ measures)	ผลลัพธ์ (Outcomes)	ความท้าทาย (Challenges)
ญี่ปุ่น	- กฎหมาย <i>Barrier-free transportation law</i> - ปรับปรุงแหล่งท่องเที่ยว วัด ศาลเจ้า และระบบขนส่ง - คู่มือท่องเที่ยวสำหรับผู้พิการ	- ระบบขนส่งสาธารณะ (รถไฟ, ชินคันเซ็น) รองรับผู้พิการและผู้สูงอายุ - แหล่งท่องเที่ยวสำคัญมีสิ่งอำนวยความสะดวกครบถ้วน - ภาพลักษณ์ประเทศที่เป็นมิตรกับผู้สูงอายุ	- ต้นทุนการลงทุนสูง - การบำรุงรักษาโครงสร้างพื้นฐานในพื้นที่ชนบท - บางแห่งยังไม่เพียงพอ
ออสเตรเลีย	- กรอบ <i>Accessible destination framework</i> - การสนับสนุนธุรกิจท่องเที่ยวที่ปรับตัวเข้ากับ Inclusive Tourism - ปรับปรุงชายหาดและอุทยานแห่งชาติ	- ชายหาด Bondi และ Gold coast เข้าถึงได้ - อุทยานแห่งชาติหลายแห่งรองรับวีลแชร์ - ภาคเอกชนและโรงแรมมีมาตรฐานด้าน accessibility	- พื้นที่ห่างไกลบางแห่งยังไม่สามารถเข้าถึงได้ - ต้องพัฒนาบุคลากรด้านบริการให้ครอบคลุมทั่วประเทศ

ตารางที่ 1 (ต่อ)

ประเทศ	มาตรการ (Policies/ measures)	ผลลัพธ์ (Outcomes)	ความท้าทาย (Challenges)
สเปน	- โมเดล <i>Tourism for all</i> - เทศบาลบาร์เซโลนาลงทุนโครงสร้างพื้นฐาน เช่น ทางลาดลิฟต์ - ระบบขนส่งสาธารณะเข้าถึงได้ 100%	- เมืองบาร์เซโลนาได้รับการยอมรับในฐานะ “เมืองเพื่อทุกคน” - เว็บไซต์และแอปพลิเคชันข้อมูลแหล่งท่องเที่ยวสำหรับผู้พิการ - ภาพลักษณ์แข่งขันได้ในระดับโลก	- ต้นทุนการปรับปรุงสูง - การขยายมาตรการไปยังเมืองรองและพื้นที่ชนบทยังจำกัด
ไทย	- โครงการ “ท่องเที่ยวเพื่อคนทั้งมวล” ของ ททท. - ปรับปรุงแหล่งท่องเที่ยวสำคัญ เช่น วัดพระแก้ว พิพิธภัณฑ์สถานแห่งชาติ - โรงแรมบางแห่งออกแบบตามมาตรฐาน UD	- มีเส้นทางท่องเที่ยวบางแห่งที่รองรับผู้พิการและผู้สูงอายุ - สร้างภาพลักษณ์เชิงบวกในเวทีนานาชาติ - เริ่มต้นยกระดับมาตรฐานการท่องเที่ยวสู่สากล	- ระบบขนส่งสาธารณะยังไม่ครอบคลุม - การบังคับใช้กฎหมายไม่เข้มงวด - ขาดการฝึกอบรมบุคลากรด้านบริการ

จากการเปรียบเทียบพบว่าแต่ละประเทศมีแนวทางการจัดการแหล่งท่องเที่ยวที่ครอบคลุมซึ่งแตกต่างกันไปตามบริบททางสังคมและโครงสร้างเชิงนโยบาย

ญี่ปุ่น มีจุดแข็งที่ชัดเจนด้าน กฎหมายและนโยบายเชิงโครงสร้าง ที่บังคับใช้อย่างจริงจัง เช่น *Barrier-free transportation law* ซึ่งทำให้การพัฒนาขนส่งสาธารณะและแหล่งท่องเที่ยวเป็นไปในทิศทางเดียวกัน ข้อได้เปรียบของญี่ปุ่นคือความสอดคล้องระหว่างนโยบายรัฐกับการปฏิบัติจริง ส่งผลให้ประชาชน โดยเฉพาะผู้สูงอายุและผู้พิการสามารถเข้าถึงการท่องเที่ยวได้อย่างเป็นระบบ อย่างไรก็ตาม ความท้าทายคือ ต้นทุนการลงทุนสูง และการบำรุงรักษาโครงสร้างพื้นฐานในพื้นที่ชนบทยังไม่ทั่วถึง

ออสเตรเลีย โดดเด่นในด้าน การทำงานร่วมกันแบบพหุภาคี (Multi-stakeholder collaboration) ภายใต้ *Accessible destination framework* ที่เชื่อมโยงรัฐบาล ภาคธุรกิจ และชุมชนท้องถิ่น จุดแข็งอยู่ที่การสร้าง ความตระหนักรู้และแรงจูงใจให้ผู้ประกอบการเข้ามามีส่วนร่วมโดยตรง เช่น โรงแรม ชายหาด และอุทยานแห่งชาติที่ถูกปรับปรุงให้เข้าถึงได้ง่าย จุดอ่อนคือ พื้นที่ห่างไกลและชนบทยังคงเข้าถึงได้ยาก และบุคลากรด้านการบริการต้องได้รับการฝึกอบรมเพิ่มเพื่อรองรับความต้องการของนักท่องเที่ยว

สเปน โดยเฉพาะเมืองบาร์เซโลนา แสดงให้เห็นความสำเร็จในเชิง การสร้างแบรนด์เมือง (City branding) ผ่านโมเดล *Tourism for all* การลงทุนด้านโครงสร้างพื้นฐาน เช่น ทางลาด ลิฟต์ และระบบขนส่งที่เข้าถึงได้ 100% ทำให้บาร์เซโลนามีภาพลักษณ์เป็น “เมืองเพื่อทุกคน” ที่แข่งขันได้ในตลาดโลก จุดแข็งคือการใช้ เทคโนโลยีดิจิทัล เช่น แอปพลิเคชันและเว็บไซต์ที่รวบรวมข้อมูลสำหรับนักท่องเที่ยวที่มีข้อจำกัดทางร่างกายและประสาทสัมผัส จุดอ่อนคือ ต้นทุนการลงทุนสูง และมาตรการยังคงกระจุกตัวอยู่ในเมืองหลัก ไม่ได้กระจายไปยังพื้นที่ชนบทหรือเมืองรองมากนัก

ประเทศไทย อยู่ในระยะเริ่มต้นของการพัฒนา Inclusive tourism โดยมีความพยายามผ่านโครงการ “ท่องเที่ยวเพื่อคนทั้งมวล” ของการท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย (ททท.) ซึ่งมุ่งปรับปรุงแหล่งท่องเที่ยวสำคัญ เช่น วัดพระแก้ว พิพิธภัณฑ์สถานแห่งชาติ และเส้นทางท่องเที่ยวบางแห่ง อย่างไรก็ตาม ประเทศไทยยังเผชิญ ข้อจำกัดเชิงระบบ ได้แก่ ระบบขนส่งสาธารณะที่ยังไม่ครอบคลุม การบังคับใช้กฎหมายไม่เข้มงวด และการขาดการพัฒนาศักยภาพบุคลากรด้านการบริการ ทำให้ยังไม่สามารถยกระดับการท่องเที่ยวแบบครอบคลุมให้เทียบเท่าประเทศผู้นำได้อย่างเต็มที่ แม้โครงการดังกล่าวจะช่วยสร้าง ภาพลักษณ์เชิงบวก แต่ยังคงจำเป็นต้องพัฒนาเชิงโครงสร้างอย่างต่อเนื่อง เพื่อเสริมสร้าง ความสามารถในการแข่งขันของประเทศไทยในตลาดการท่องเที่ยวโลก จากการเปรียบเทียบพบว่าแต่ละประเทศมีแนวทางแตกต่างกันตามบริบท แต่มีจุดร่วมคือ ความมุ่งมั่นในการสร้างการท่องเที่ยวที่ครอบคลุมและการประยุกต์ใช้การออกแบบเพื่อทุกคน บทเรียนสำคัญคือ ประเทศไทยควรพัฒนากรอบกฎหมายและการบังคับใช้ที่ชัดเจน ส่งเสริมความร่วมมือหลายฝ่าย ระหว่างรัฐ เอกชน และชุมชน ตลอดจนใช้เทคโนโลยีดิจิทัลเพื่อยกระดับภาพลักษณ์และการเข้าถึง

บทสรุป

การออกแบบเพื่อทุกคนเป็นแนวทางสำคัญในการสร้างการท่องเที่ยวแบบครอบคลุม ที่เปิดโอกาสให้ทุกคนไม่ว่าจะเป็นผู้สูงอายุ ผู้พิการ เด็ก หรือบุคคลทั่วไป เข้าถึงแหล่งท่องเที่ยวได้อย่างเท่าเทียม ปลอดภัย และสะดวกสบาย หลักการการออกแบบเพื่อทุกคนทั้งด้านความเสมอภาค ความยืดหยุ่น ความง่ายต่อการใช้งาน และการออกแบบพื้นที่ให้เหมาะสม ช่วยยกระดับคุณภาพชีวิต ลดข้อจำกัดทางกายภาพ และส่งเสริมศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ทั้งยังสะท้อนให้เห็นว่าการเข้าถึงแหล่งท่องเที่ยวไม่ควรถูกมองเป็นเพียงประเด็นทางกายภาพ แต่เป็นส่วนหนึ่งของสิทธิขั้นพื้นฐานและความเป็นธรรมทางสังคม

การจัดการแหล่งท่องเที่ยวที่ครอบคลุมต้องดำเนินไปพร้อมกันทั้งการพัฒนาโครงสร้างพื้นฐาน การยกระดับมาตรฐานการเข้าถึง การพัฒนาทักษะบุคลากรด้านการบริการ และการใช้เทคโนโลยีดิจิทัลเพื่อให้ข้อมูลที่ชัดเจนและเข้าถึงได้ การบูรณาการเหล่านี้ไม่เพียงตอบสนองต่อสิทธิและความเท่าเทียมในสังคม แต่ยังช่วยสร้างความสามารถในการแข่งขัน กระจายรายได้ และลดความเหลื่อมล้ำทางสังคมโดยเฉพาะในบริบทของประเทศไทยที่มีแหล่งท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมและธรรมชาติหลากหลาย ซึ่งต้องอาศัยการบริหารจัดการที่สมดุลระหว่างการเข้าถึง การอนุรักษ์ และการใช้ประโยชน์อย่างเหมาะสม

การประยุกต์ใช้แนวคิดการออกแบบเพื่อทุกคนในการท่องเที่ยว คือแนวทางที่จะทำให้การท่องเที่ยวเป็นเครื่องมือขับเคลื่อนทั้งเศรษฐกิจและสังคมอย่างยั่งยืน พร้อมสร้างคุณค่าร่วมแก่ทุกคนในสังคม อย่างไรก็ตาม บทความนี้ยังมีข้อจำกัดบางประการ เช่น การศึกษาเน้นการทบทวนวรรณกรรมและเอกสารที่เกี่ยวข้องเป็นหลัก ยังไม่ได้ลงลึกในเชิงการศึกษาเชิงประจักษ์หรือกรณีศึกษาพื้นที่เฉพาะ รวมถึงยังไม่ได้วิเคราะห์เชิงเปรียบเทียบระหว่างแหล่งท่องเที่ยวประเภทต่าง ๆ อย่างเป็นระบบ ดังนั้น งานวิจัยในอนาคตควรขยายขอบเขตไปสู่การเก็บข้อมูลภาคสนาม การสัมภาษณ์ผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย และการประเมินผลการนำหลักการออกแบบเพื่อทุกคนไปใช้จริง เพื่อให้ได้ข้อเสนอเชิงนโยบายและแนวปฏิบัติที่เหมาะสมกับบริบทการท่องเที่ยวไทยมากยิ่งขึ้น

ข้อเสนอแนะ

จากการศึกษาและสังเคราะห์แนวทางการออกแบบแหล่งท่องเที่ยวที่ครอบคลุมด้วยการประยุกต์ใช้แนวคิดการออกแบบเพื่อทุกคน (Universal design) สามารถเสนอแนวทางที่เป็นประโยชน์ได้ดังนี้

ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย

1. ภาครัฐควรกำหนดมาตรฐานการเข้าถึงแหล่งท่องเที่ยวอย่างเป็นระบบในระดับชาติ โดยบูรณาการหลักการออกแบบเพื่อทุกคนเข้าไปในนโยบายและแผนพัฒนาการท่องเที่ยว พร้อมจัดตั้ง กลไกกำกับ ติดตาม และประเมินผลที่ชัดเจน รวมทั้งส่งเสริมให้หน่วยงานที่เกี่ยวข้อง เช่น หน่วยงานด้านการท่องเที่ยว การคมนาคม การพัฒนาสังคม และองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ทำงานร่วมกันอย่างเป็นเอกภาพ เพื่อให้การพัฒนาการท่องเที่ยวแบบครอบคลุมมีความต่อเนื่องและเกิดผลในทางปฏิบัติ ซึ่งสอดคล้องกับข้อค้นพบของงานศึกษาด้านการท่องเที่ยวแบบครอบคลุมในระดับนานาชาติ ซึ่งชี้ว่าการกำหนดหน่วยงานหลักและมาตรฐานการจัดการที่ชัดเจนเป็นปัจจัยสำคัญต่อความสำเร็จของการดำเนินนโยบาย

2. ควรพัฒนาและปรับปรุงโครงสร้างพื้นฐานด้านการท่องเที่ยวให้สอดคล้องกับหลักการออกแบบเพื่อทุกคน อย่างเป็นรูปธรรม เช่น ทางลาด ห้องน้ำ ลิฟต์ ป้ายบอกทาง ระบบนำทาง และระบบขนส่งสาธารณะ โดยให้ความสำคัญกับ ความปลอดภัย ความสะดวก และการใช้งานจริง เพื่อให้ผู้สูงอายุ ผู้พิการ และกลุ่มประชากรทุกกลุ่มสามารถเข้าถึงแหล่งท่องเที่ยวได้อย่างเท่าเทียม

3. ควรพัฒนาแพลตฟอร์มข้อมูลการเข้าถึงแหล่งท่องเที่ยวที่เป็นมาตรฐานเดียวกัน มีความโปร่งใส เปิดเผย และตรวจสอบได้ เพื่อให้นักท่องเที่ยวสามารถวางแผนการเดินทางได้อย่างเหมาะสม โดยข้อมูลควรมีความชัดเจน ทันสมัย และนำเสนอในหลายรูปแบบ ทั้งเว็บไซต์ แอปพลิเคชัน และสื่อดิจิทัลที่รองรับผู้พิการ ซึ่งจะช่วยลดความเสี่ยง และเพิ่มความมั่นใจในการเดินทางของกลุ่มเปราะบาง

ข้อเสนอแนะเชิงวิชาการ

1. ควรส่งเสริมการพัฒนาศักยภาพและทัศนคติของบุคลากรด้านการท่องเที่ยวอย่างเป็นระบบ ผ่านการอบรม และพัฒนาหลักสูตรที่เกี่ยวข้องกับการให้บริการนักท่องเที่ยวที่มีความต้องการเฉพาะ โดยเน้นความเข้าใจ ความแตกต่าง การสื่อสารอย่างเหมาะสม และการเคารพสิทธิความเสมอภาค ซึ่งจะช่วยยกระดับคุณภาพการบริการ และประสบการณ์ท่องเที่ยวโดยรวม

2. งานวิจัยในอนาคตควรขยายการศึกษาไปสู่การวิจัยเชิงประจักษ์และกรณีศึกษาพื้นที่เฉพาะ เพื่อประเมินผลการนำหลักการออกแบบเพื่อทุกคนไปใช้จริงในแหล่งท่องเที่ยวประเภทต่าง ๆ เช่น แหล่งท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม แหล่งธรรมชาติ และเมืองท่องเที่ยวหลัก รวมทั้งศึกษาความท้าทายในการสร้างสมดุลระหว่างการเข้าถึงและการอนุรักษ์มรดกทางวัฒนธรรม

3. ควรพัฒนารอบการวิเคราะห์และตัวชี้วัดด้านการท่องเที่ยวแบบครอบคลุม ที่สามารถใช้ประเมินระดับการเข้าถึง การมีส่วนร่วม และความเท่าเทียมได้อย่างเป็นระบบ เพื่อเป็นฐานข้อมูลทางวิชาการและสนับสนุนการกำหนดนโยบายการท่องเที่ยวแบบครอบคลุม

เอกสารอ้างอิง

กรุงเทพมหานคร. (2568, 2 มกราคม). *เปิดสถิติปี 2567 ต่างชาติเที่ยวไทย 35.54 ล้านคน ส่อง 10 อันดับเดินทางสูงสุด*.

<https://www.bangkokbiznews.com/business/business/1160350>

ชฎิล มาตรา. (2562). *นวัตกรรมบริการของโรงแรมเพื่อรองรับนักท่องเที่ยวผู้สูงอายุที่มาพักแรมในจังหวัดขอนแก่น [รายงานการวิจัย, มหาวิทยาลัยศรีปทุม]. มหาวิทยาลัยศรีปทุม วิทยาเขตขอนแก่น*.

<https://dspace.spu.ac.th/handle/123456789/9078>

- ประกาศ ปาวา ทองสว่าง, และ สันติธร ภูริภักดี. (2567). การพัฒนาการท่องเที่ยวเพื่อคนทั้งมวลในพื้นที่ระเบียงเศรษฐกิจพิเศษภาคตะวันออก (EEC). *วารสาร มจร พุทธปัญญาปริทรรศน์*, 9(1), 350–366. <https://so03.tci-thaijo.org/index.php/jmbr/article/view/265972>
- สรายุภักดิ์ อนุมติราชกิจ. (2560). *อารยสถาปัตย์ในสังคมไทย: ศึกษากรณีผู้สูงอายุ* [เอกสารวิจัยส่วนบุคคล]. วิทยาลัยป้องกันราชอาณาจักร.
- องค์การบริหารการพัฒนาพื้นที่พิเศษเพื่อการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน (องค์การมหาชน). (2564, 19 สิงหาคม). ความหมายของ *Tourism for All* การท่องเที่ยวเพื่อคนทั้งมวล. <https://www.dasta.or.th/th/article/695>
- Domínguez Vila, T., Darcy, S., & Alén González, E. (2015). Competing for the disability tourism market – A comparative exploration of the factors of accessible tourism competitiveness in Spain and Australia. *Tourism Management*, 47, 261–272. <https://doi.org/10.1016/j.tourman.2014.10.008>
- Fernandes-Ferreira, A., Damaceno-Leite, A., & Chang, S. K. J. (2020). Accessible tourism and the role of public transport provision: Comparing the access to attractions for tourists with and without disabilities in Bangkok. In *Resilience and Sustainable Transportation Systems* (pp. 19–27). <https://doi.org/10.1061/9780784482902.003>
- Lin, H.-H., Chang, K.-H., Tseng, C.-H., Lee, Y.-S., & Hung, C.-H. (2021). Can the development of religious and cultural tourism build a sustainable and friendly life and leisure environment for the elderly and promote physical and mental health?. *International Journal of Environmental Research and Public Health*, 18(22), Article 11989. <https://doi.org/10.3390/ijerph182211989>
- Losada, N., Alén, E., Nicolau, J. L., & Domínguez, T. (2017). Senior tourists' accommodation choices. *International Journal of Hospitality Management*, 66, 24–34. <https://doi.org/10.1016/j.ijhm.2017.06.014>
- Ministry of Land, Infrastructure, Transport and Tourism. (2018). *White paper on land, infrastructure, transport and tourism 2018: Chapter 7 building a safe and comfortable society*. <https://www.mlit.go.jp/common/001269905.pdf>
- Moon, H., Jongsik, Y., Chua, B.-L., & Han, H. (2022). Armchair tourism: Exploring individuals' innovative travel experience in the with-corona era. *Tourism Management*, 93, Article 104582. <https://doi.org/10.1016/j.tourman.2022.104582>
- Public Relations Office of the Government of Japan. (2021, March). *Promoting the barrier-free design of railway facilities*. Highlighting Japan. https://www.gov-online.go.jp/eng/publicity/book/hlj/html/202103/202103_05_en.html
- Scheyvens, R., & Biddulph, R. (2018). Inclusive tourism development. *Tourism Geographies*, 20(4), 589–609. <https://doi.org/10.1080/14616688.2017.1381985>
- Somnuxpong, S., & Wiwatwongwana, R. (2020). The ability to support accessible tourism in Chiang Mai, Thailand. *African Journal of Hospitality, Tourism and Leisure*, 9(1), 1–16. https://www.researchgate.net/publication/340335262_The_ability_to_support_accessible_tourism_in_Chiang_Mai_Thailand
- The Standard. (2568, 8 มกราคม). สรุป 'ท่องเที่ยวไทย 2567' ดึงดูดต่างชาติ 35.54 ล้านคน โกยรายได้ 1.91 ล้านล้านบาท จับตาทัวร์ 1-2 ปีก็ยังไม่น่าฟื้นสู่ระดับก่อนโควิด. <https://thestandard.co/thai-tourism-2024-summary>
- Tourism Research Australia. (2024). *Travellers with accessibility needs in Australia*. Austrade. <https://www.tra.gov.au/content/dam/austrade-assets/global/wip/tra/documents/travellers-with-accessibility-needs-in-australia.pdf>

- United Nations. (2018). *Disability and development report: Realizing the Sustainable Development Goals by, for and with persons with disabilities*. <https://www.un.org/development/desa/disabilities/wp-content/uploads/sites/15/2019/10/UN-flagship-report-on-disability-and-development.pdf>
- World Health Organization. (2015). *World report on ageing and health*. <https://www.who.int/publications/i/item/9789241565042>
- World Health Organization. (2022). *Global report on health equity for persons with disabilities*. <https://www.who.int/publications/i/item/9789240063600>
- World Tourism Organization. (2016). *Manual on accessible tourism for all: Principles, tools and best practices – Module I: Accessible tourism – Definition and context*. <https://doi.org/10.18111/9789284418077>
- World Tourism Organization. (2021). *Tourism for inclusive growth*. <https://www.untourism.int/world-tourism-day-2021>